

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2276>

Number: 24 , p. 73-91, Spring 2014

ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİ'NİN TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ VE ÖĞRENCİLERİNİN KELAM DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (BARTIN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ÖRNEĞİ)*

*THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ANATOLIAN IMAM HATIP
HIGH SCHOOLS AND THE EVALUATION OF THEIR STUDENTS' OPINIONS
ON THE KALAM COURSE (THE CASE OF BARTIN ANATOLIAN IMAM
HATIP SCHOOL)*

Doç. Dr. Hasan KURT

Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Özet

"Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin Tarihi Gelişim Süreci ve Öğrencilerinin Kelam Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği)" adını taşıyan bu makale, Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin haftalık ders müfredatlarındaki Kelam dersine ilişkin görüşlerinden hareketle Anadolu İmam Hatip Liseleri ders müfredatında okutulmuş olan Kelam dersindeki konuların öğrencilere daha iyi öğretilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada ilk önce asıl konuya zemin hazırlayan İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin tarihi süreci ile Kelam dersinin muhtevasına ilişkin temel bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın yapılabilmesi için iki bölümden oluşan bir anket formu geliştirilmiştir. Bu anket formunda yer alacak maddeler için öncelikle Kelam

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

dersinin öğretim programı incelenerek bir madde havuzu meydana getirilmiştir. Ankette yer alan maddeler Kalam dersi öğretim programının birinci döneminde yer alan konularla sınırlı tutulmuştur. Araştırmada kullanılan anket formunun birinci bölümü, Kalam dersinin içeriğine ilişkin bilgi düzeyini ölçen 24 farklı maddeden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümü ise Kalam dersinin içeriğinde yer alan konu başlıklarının önem düzeyini ortaya koyan 24 farklı maddeden oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ise hem tarihi süreç hem de bulgular hakkında yapılan değerlendirmeler yer almaktadır. Günümüz Kalam problemlerine çözüm üretmeyi hedefleyen bu araştırmada disiplinler arası bir yöntem uygulanmaya çalışılmıştır. Böylece Kalam ilminin güncel konulara yönelmesine katkı sağlayarak bu sahada önemli bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kalam, İmam Hatip Lisesi, İman, Tevhit, Melekler.

Abstract

This article, which is titled as "The Historical Development Of Anatolian Imam Hatip High Schools And The Evaluation Of Their Students' Opinions On The Kalam Course (The Case Of Bartın Anatolian Imam Hatip School)", is prepared to determine better education program for the Kalam course in the curriculum of Anatolian Imam Hatip High Schools by making case study of the 12th grade students in the Bartın Anatolian Imam High School. In the study, firstly basic information is given about historical development of Anatolian Imam Hatip High School and the content of the Kalam course.

In order to do research, a questionnaire, which consists of two parts, was developed. Entry pool, that this survey will take place, was created by examining the teaching program of the Kalam course. The entries were limited to first section of the curriculum of the Kalam course. The first part of the questionnaire consists of 24 entries, which determines the level of information regarding the content of the Kalam course. The second part of the survey consists of 24 articles, which shows the importance of the levels of the topics in the context of Kalam course. In the conclusion part, evaluations were made which cover the historical process and the findings. This research aims to find solutions to the today's Kalam problems, with application of interdisciplinary methods. Thus it is thought to contribute science of Kalam.

Key Words: Kalam, Religious Hatip High School, İman, Tawheed, Angels

Giriş

Makalenin bu kısmında araştırmanın amacı, yöntemi, deseni, evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin analizi gibi teknik konulara yer verilecektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi 12. Sınıf öğrencilerinin müfredatlarındaki Kalam dersine ilişkin görüşlerinden hareketle Anadolu İmam Hatip

Liseleri'nde okutulan Kelam dersindeki itikadî konuların öğrencilere daha iyi öğretilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Konuyla ilgili yapılan anketteki bulguların daha sağlıklı değerlendirilmesi için Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin tarihi sürecine de değinilmiştir.

1.2. Yöntem

Yöntem bölümünde araştırmanın deseni, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analiziyle ilgili bazı bilgiler verilmiştir.

1.2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi 12. Sınıf öğrencilerinin Kelam dersinin içeriğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla planlanmış tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modelindeki araştırmalar, bilginin anlaşılması ve artırılmasında kuramcılara ve uygulayıcılara önemli katkılar sağlamaktadır.¹ Fraenkel, Wallen ve Hyun'a göre tarama araştırmalarının en temel amacı araştırmaya konu alan kişilerin niteliklerini betimlemektir. Bu tür çalışmaların özünde, araştırmaya katılan üyelerin yaş, etnisite, din, tercihler, eğilimler, tutumlar, görüşler vb. bir veya daha fazla değişken açısından kendi aralarında nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya çıkarmak yatmaktadır.² Kısaca tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.³

1.2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2013-2014 öğretim yılı güz döneminde Kelam dersini almış olan Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi 12. sınıfına kayıtlı üç farklı şubeden 64 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Kayıtlı tüm öğrencilere ulaşıldığından evrenden başka örneklem alma yoluna gidilmemiştir.

1.2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formunda yer alan maddeler için öncelikle Kelam dersinin öğretim programı incelenerek bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ankette yer alan maddeler Kelam dersi öğretim programının birinci döneminde yer alan konularla sınırlandırılmıştır. Bundan sonra da konuyla ilgili uzmanların görüşlerine başvurularak anket formunun son şekli belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılan anket formunun birinci bölümü, Kelam dersinin içeriğine ilişkin bilgi düzeyini belirleyen 24 maddeden oluşmaktadır. Anketin ikinci

¹ Balcı, Ali, Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1997, s. 77.

² Fraenkel, Jack, Wallen, Norman, & Hyun, Helen H., How To Design And Evaluate Research In Education (8th ed.), McGraw Hill, Boston, 2012, s. 393.

³ Karasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, 2007, s. 77.

bölümü ise Kelam dersinin içeriğinde yer alan konu başlıklarının önem düzeyini ortaya koyan 24 maddeden oluşmaktadır.

1.2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde “SPSS 18.0 İstatistiksel Veri Analiz Programı” kullanılmıştır. Anketin birinci ve ikinci bölümünde, araştırmaya katılan öğrencilerin konularla ilgili maddelere ilişkin görüşlerine ait frekans ve yüzde değerlerinden oluşan tablolara yer verilmiştir. Ankette yer alan maddeler bir konu başlığını temsil ettiğinden yapılan betimsel istatistikler her bir maddeye göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra hazırlanan bu tablolardan elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

2. ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİ’NİN TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ

Anadolu İmam Hatip Liseleri’nde okutulan Kelam dersine ilişkin görüşlerin değerlendirilmesine geçmeden önce bu okulların tarihi süreçte yaşadıkları zorluklara değinmek gerekmektedir. Çünkü 1985 yılında kurulmaya başlanan Anadolu İmam Hatip Liseleri’nden önce bu liselere zemin teşkil eden genel İmam Hatip Liseleri, ondan önce de İmam Hatip Okul, Kurs ve Mektepleri açılmış, bu okullar da Cumhuriyet döneminde yaşanan çeşitli siyasi dönemlerden oldukça etkilenmişlerdir. Haliyle bu liselerin kontenjanları ve müfredatlarındaki Kelam dersi de yaşanan çalkantılı dönemlerden etkilenmiştir. Bu sebeple burada araştırma konusunun doğru anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülen İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Liseleri’nin tarihi gelişim süreci ile Kelam dersinin muhtevasına ilişkin özet bilgiler verilmesi gerekli görülmüştür.

2.1. Anadolu İmam Hatip Liseleri’nden Önceki Tarihi Sürece Kısa Bakış

Cumhuriyet döneminde ilk defa İmam Hatip Mektepleri 3 Mart 1924’te açılmıştır. 1924 yılında 2258 öğrenciyle yirmi dokuz yerde açılan bu mektepler öğrenci ilgisizliği sebebiyle 1924-1925 öğretim yılında yirmi dokuzdan yirmi altıya, 1925-1926’da ise yirmiye düşmüştür. 1930 yılında Kütahya ve İstanbul İmam ve Hatip Mektepleri’nin kapanmasıyla resmen, 1932 yılında da fiilen⁴ sona ermiştir. 1948 yılından sonra 10 ay süreli İmam ve Hatip Yetiştirme Kursları açılmıştır. Daha sonra 13 Ekim 1951 tarihinde İmam-Hatip okullarının açılmasına karar verilmiştir. 17 Ekim 1951 tarihinde ise ilkokul sonrası 4 yıllık olarak Ankara, İstanbul, Adana, Isparta, Kayseri, Konya ve Maraş gibi yedi ilde İmam Hatip okulları açılmıştır. 1954 yılında, bu 4 yıllık İmam Hatip okullarına 3 yıllık lise bölümleri de eklenerek öğretim süresi 7 yıla çıkarılmıştır.⁵

⁴ Gündüz, Turgay, “Türkiye’de, Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bursa, 1998, c.7, sy. 7, s. 544-548; Ayhan, Halis, “İmam-Hatip Lisesi”, DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 191; ayrıca bkz. Ergin, Osman, Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul, 1941, c. V, s. 1742.

⁵ Ayhan, a.g.m., s. 191; Gündüz, a.g.m., s. 549-550.

Başlangıçta Özel Okullar Müdürlüğü'ne bağlı olan İmam Hatip okulları 1958 yılında Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne, 1961 yılında ise yeni kurulan Din Eğitimi Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Zor bir dönemin yaşandığı 1967 yılında İmam Hatip okullarının açılabilmesi için yerleşim yerindeki nüfusun 60.000'den fazla olması şartı getirilmiş, 1968 yılında bu okul mezunlarının ODTÜ'ye girmesi engellenmiş, 1972 yılında ise kız öğrencilerin İmam Hatip okullarına alınması yasaklanmıştır.⁶ 4 Ağustos 1971 tarihinde 4+3 şeklinde 7 yıllık olan İmam Hatip okulları 3+4 şeklinde 7 yıllık hale dönüştürülerek orta kısımlarından meslekî yani dini dersler çıkarılmıştır. 1973 yılında "İmam-Hatip Okulu" adı "İmam-Hatip Lisesi" olarak değiştirilip, programları da lise programlarına göre düzenlenmiş, mezunları da üniversitelerin bazı bölümlerine girme hakkı kazanmıştır. Bundan sonra 1983 yılında yapılan bazı düzenlemelerle birlikte İmam-Hatip Lisesi mezunları bütün üniversite ve yüksekokullara girebilme hakkına kavuşmuşlardır.⁷ Görüldüğü gibi Anadolu İmam Hatip Liseleri'ne dönüşmeden önce genel İmam Hatip Liseleri böylesine zor ve sıkıntılı bir tarihi gelişim süreci yaşamıştır.

2.2. Anadolu İmam Hatip Liselerinin Tarihi Sürecine Genel Bakış

Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin açılması, Almanya'daki işçi çocuklarının Türkiye'de eğitilip tekrar geldikleri yere din görevlisi olarak gönderilmesi amacıyla planlanmıştır.⁸ Bu amaç doğrultusunda 21 Aralık 1984 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı, Almanca eğitim veren bir Anadolu İmam-Hatip Lisesi açılmasına karar vermiştir. İlk defa 14 Ekim 1985 tarihinde İstanbul'un Beykoz ilçesinde, Beykoz Anadolu İmam-Hatip Lisesi açılmıştır. Aynı lise daha sonra İstanbul'un Kartal ilçesine taşınarak 29 Haziran 1990 tarihinden itibaren Kartal Anadolu İmam-Hatip Lisesi adıyla eğitim ve öğretimine devam etmiştir. Başlangıçta sadece Almanca eğitim verilen bu lisede 1989 yılında İngilizce eğitim veren bir şube de açılmıştır. Kartal Anadolu İmam-Hatip Lisesi ilk mezunlarını 1992-1993 öğretim yılında vermeye başlamıştır.⁹ Böylece ilk defa müstakil müdürlükler halinde kurulmaya başlayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri daha sonra klasik İmam Hatip Lisesi bünyesinde şubeler halinde de açılmaya devam etmiştir. 1996-1997 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise 464 genel İmam-Hatip Lisesi yanında 7'si müstakil toplam 108 Anadolu İmam-Hatip Lisesi, iki Yabancı Dil Ağırlıklı İmam-Hatip Lisesi, otuz yedi çok programlı lise içinde İmam-Hatip Liseleri açılmıştır. O dönemde bu okulların orta kısmında % 43'ü kız olmak üzere 301.983 öğrenci, lise kısmında ise % 38'i kız olmak üzere 247.376 öğrenci bulunmaktaydı.¹⁰

16 Ağustos 1997 tarihinde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin kabulünden sonra; İmam-Hatip Liseleri'nin orta kısımları kapatılmıştır. Yapılan bu değişiklikle

⁶ Ayhan, a.g.m., s. 192; Gündüz, a.g.m., s. 550-551.

⁷ Gündüz, a.g.m., s. 551- 553.

⁸ Türkiye'nin Eğitim Politikası, İstanbul Ticaret Odası Raporu, İstanbul, 1980, s. 11.

⁹ Öcal, Mustafa, 100. Yılında İmam Hatip Liseleri (1913-2013), İstanbul, 2013, s. 215.

¹⁰ Ayhan, a.g.m., s. 192.

bütün İmam-Hatip Liseleri'nin öğrenci sayısında ciddi bir düşüş olmuştur. Bundan sonra 19 Ağustos 1998 İmam-Hatip Lisesi, hazırlık sınıfıyla birlikte 1 + 3 şeklinde 4 yıllık bir lise olarak yeniden düzenlenmiştir.¹¹ Bu son düzenlemeyle genel İmam Hatip Liseleri Arapça ve Kuran-ı Kerim ağırlıklı, Anadolu İmam Hatip Liseleri ise Almanca ve İngilizce gibi yabancı dil ile Kuran-ı Kerim ağırlıklı bir hazırlık sınıfından sonra 3 yıllık öğretim vermeye başlamışlardır.¹²

Bu süreçte 1997-1998 öğretim yılında 505 olan okul sayısı 2003-2004 yılında 452'ye gerilemesiyle 53 İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi kapatılmıştır. 2005 yılından itibaren ise hem genel İmam Hatip Liseleri bünyesinde hem de müstakil olarak açılan Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin sayısında artış olmuştur. Öyle ki 2011-2012 öğretim yılında 378 bağlı, 17 adet de bağımsız Anadolu İmam Hatip Lisesi açılmıştır. 2013-2014 yılına gelindiğinde ise Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin sayısı, 568'i bağlı, 22'si bağımsız olmak üzere toplam 590'a yükselmiştir. Genel İmam Hatip Liseleri'yle birlikte bu rakam 851'e ulaşmaktadır. Ayrıca Kayseri, Konya ve İstanbul Fatih'te üç adet Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi de açılmıştır. 2012-2013 yılında 4+4+4=12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin kabulünden sonra açılan Ortaokul ve lise kısımlarıyla beraber bütün İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrenci sayıları 692, 695'e ulaşmıştır.¹³

2.2.1. Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi

Bartın ilinde Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden önce genel İmam Hatip Lisesi açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 1977-1978 öğretim yılında kurulan Bartın İmam Hatip Lisesi 125 öğrencisiyle eğitime başlamış, ilk mezunlarını da 1983-1984 öğretim yılında vermiştir.¹⁴

Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi de aynı lisenin bünyesinde 1992 yılında açılmıştır. Okulun hâlihazırda kullandığı ana bina 2000 yılında Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi olarak yapılmıştır. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında bu yeni binaya taşınarak öğretime başlanmıştır. 2013-2014 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi bölümünde 480 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Klasik İmam Hatip Lisesi'ndeki 560 öğrenciyle birlikte bu sayı toplamda 1040 öğrenciye ulaşmaktadır.¹⁵ Ayrıca bu lisede Somali'den gelen 12 yabancı öğrenciye de eğitim ve öğretim verilmektedir. Aynı zamanda okulun 262 kişilik kontenjanı olan pansiyonunda hâlihazırda 192 öğrenci kalmaktadır.¹⁶

¹¹ Gündüz, a.g.m., s. 556.

¹² Öcal, a.g.e., s. 289.

¹³ Öcal, a.g.e., s. 347-348, 371, vd.

¹⁴ http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/icerikler/tarihce_231553.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7

¹⁵ http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/okulumuz_hakkinda.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7

¹⁶ http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/teskilat_semasi.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7

Bartın ilinde tek olan Anadolu İmam Hatip Lisesi aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı din eğitimi veren tek okul konumundadır. Kuruluşundan bu güne kadar Bartın'ın dini yapısında çok önemli bir rol oynamıştır. Başlangıçtan günümüze kadar yaklaşık olarak, Anadolu İmam Hatip Lisesi bölümünden 327; klasik İmam Hatip Lisesi bölümünden ise 2760 öğrenci mezun olmuştur.¹⁷ Bartın ilinde görev yapan din görevlilerin neredeyse %90'nı bu okuldan mezun olmuştur.¹⁸ İşte bu özelliklere sahip Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde okutulan Kelam dersinin muhtevası hakkında ana hatlarıyla bilgi verilecektir.

3. KELAM DERSİ

Kelam 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin 12. sınıfında meslek dersleri olarak okutulan bir derstir. Aynı dönemde Kelam'dan başka Kuran-ı Kerim, Mesleki Arapça, Tefsir, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Hitabet ve Mesleki Uygulama ve İslam Tarihi gibi dersler de yine aynı sınıfta meslek dersi olarak okutulmaktadır. Bunlardan Kuran-ı Kerim ve Mesleki Arapça tüm sınıflarda okutulurken Kelam, Tefsir, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Hitabet ve Mesleki Uygulama ile İslam Tarihi dersleri sadece son sınıfta görülmektedir. Dini ilimlerin dayandığı esasları belirleme vazifesi ve hakiki ilim payesi olan Kelam dersi rütbesi en yüksek olan ilim olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Müteakdimun alimleri arasında olduğu gibi Müteahhirin kelimcileri de gaye ve konusu bakımından Kelam'ın, ilimlerin en şerefli olduğunu belirtmektedir.²⁰ Gerçekten de muhtevası itibariyle Kelam dersinin son sınıfta okutulan bu dersler arasında önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Dinin esasını oluşturan itikadi konuların ele alındığı 10 ünite bulunan bu dersin 5 ünitesi I. dönem, 5 ünitesi de II. dönem verilmektedir.²¹ 200 sayfadan oluşan ders kitabı ise 4'ü akademik unvana sahip 6 yazar tarafından kaleme alınmıştır.²² Böylesine ciddi bir yazar kadrosundan oluşan Kelam ders kitabının oldukça geniş muhtevası da şöyledir:

1. ÜNİTE: KELAM BİLİMİ VE TEMEL SORUNLARI: 1. Kelam Biliminin Tanımı, Konusu ve Amacı 2. Kelam Biliminin Yöntemi 3. Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi 4. Kelam Biliminin, İslam Bilimleri Arasındaki Yeri 5. Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki 6. Varlık Sorunu 6.1. Allah-Âlem İlişkisi 6.2. Madde 6.3. Hayat 6.4. İnsan 7. Bilgi Sorunu 7.1. Bilginin Tanımı 7.2. Bilginin Kaynakları 7.2.1. Akıl 7.2.2. Vahiy 7.2.3. Duyular 7.3. Bilgi-Değer İlişkisi 7.4. Bilgi-İnanç İlişkisi.

¹⁷http://mebk12.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/74/01/265672/icerikler/tarihce_231553.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7.

¹⁸ Lise hakkındaki bazı güncel bilgiler Okul Müdürü Mustafa KÖKDEN'den alınmıştır.

¹⁹ Topaloğlu, Bekir, Kelam İlimi Giriş, İstanbul, 1991, s. 54-55.

²⁰ Kılavuz, A. Saim, Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş, İstanbul, 1997, s. 251-255.

²¹ Bkz. <http://dogm.meb.gov.tr/www/ders-kitaplari/icerik/15>

²² <http://dogm.meb.gov.tr/pdf/kitaplar/KELAM%202010.pdf>

2. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR: 1. Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri 2. Belli Başlı İtikadi Mezhepler 2.1. Havarîç 2.2. Şia 2.3. Mürjîcî 2.4. Mutezile 2.5. Ehl-i Sünnet 2.5.1. Eş'ariye 2.5.2. Maturidiye 3. İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumlar 4. Tasavvufî Bir Yorum Olarak Alevîlik-Bektaşîlik 4.1. Alevîlik ve Bektaşîlik Kavramları 4.2. Tarihsel Gelişim 4.3. Hacı Bektaş Veli ve Dört Kapı Kırk Makam 4.4. Alevîlik-Bektaşîlik Düşüncesinde Temel Unsurlar 4.4.1. Allah Sevgisi 4.4.2. Peygamber Sevgisi 4.4.3. Ehl-i Beyt Sevgisi 4.4.4. Tevella, Teberra 4.4.5. On İki İmam 4.4.6. Musahiplik 4.4.7. Ayin-i Cem 4.4.8. Üç Sünnet Yedi Farz.

3. ÜNİTE: İMAN, BİLGİ VE AMEL: 1. İmanın Sözlük ve Terim Anlamları 2. Tasdik ve İnkâr 3. İman Bilgi İlişkisi 4. İman-Amel İlişkisi 5. İmanda Artma-Eksilme.

4. ÜNİTE: ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ: TEVHİT: 1. Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri 2. Allah'ın Varlığı ve Birliğine İnanma 3. Allah'ın Sıfatları 4. Kur'an'da Allah'ın İsimleri.

5. ÜNİTE: MELEKLER: 1. Meleklerin Varlığı 2. Meleklerin Görevleri 3. Meleklerle İmanın Önemi 4. Cin ve Şeytan.

6. ÜNİTE: NÜBÜVVET VE İLAHÎ KİTAPLAR: 1. Resul, Nebi ve Vahiy Kavramları 2. Allah'ın Peygamber ve Vahiy Göndermesinin Nedenleri 3. Peygamberlerin Nitelikleri 4. Peygamberliğin Kanıtı Olarak Mucize 5. Peygamberlere Gönderilen Kitaplar 5.1. Tevrat 5.2. Zebur 5.3. İncil 5.4. Kur'an 6. Hz. Muhammed'in Peygamberliği 6.1. Mesajı 6.2. Örnekliliği 6.3. Son Peygamber Oluşu.

7. ÜNİTE: MEAD: AHİRET İNANCI: 1. Hayat Amaçsız Değildir 2. Ölüm Bir Hayat Gerçeğidir 3. İnsanların Ölümden Sonra Dirilmesi (Ba's, Haşr ve Mahşer Kavramları) 4. İnsanların Sorgulanması (Hesap, Sual ve Mizan Kavramları) 5. Cennet ve Cehennem 6. Ahirete İmanın Dünya Hayatını Anlamlandırmaya Katkısı.

8. ÜNİTE: İNSAN VE KADERİ: 1. Kader ve Kaza Kavramları 2. İnsanın Kaderle İlgili Bazı Özellikleri 2.1. Akıl Sahibi Olmak 2.2. Özgür Olmak 2.3. Sorumlu Olmak 3. Kaderle İlişkilendirilen Bazı Kavramlar 3.1. Ecel ve Ömür 3.2. Rızık 3.3. Afet 3.4. Sağlık ve Hastalık 3.5. Başarı ve Başarısızlık 3.6. Tevekkül 3.7. Hayır ve Şer 3.8. Hidayet ve Dalalet.

9. ÜNİTE: KELAM İLMİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU: 1. Günümüzde Kelam İlmî 2. Çağdaş Kelam Problemleri 2.1. Deizm (Yaradancılık) 2.2. Çok Tanrıcılık (Politeizm) 2.3. Gizemcilik (Mistisizm) 2.4. Bilinemezlik (Agnostisizm) 2.5. Pozitivizm (Olguculuk) 2.6. Tanrı Tanınamazlık (Ateizm) 2.7. Nihilizm (Hiççilik) 2.8. Satanizm 2.9. Tenasüh ve Reenkarnasyon 3. Yeni İlm-i Kelam.

10. ÜNİTE: DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ: 1. İslam Dininin Özgürlüğe Verdiği Önem 2. Din Seçme Özgürlüğü 3. Din İçinde Özgürlük 4. Laiklik.²³

²³ <http://dogm.meb.gov.tr/pdf/kitaplar/KELAM%202010.pdf>

İşte burada, bahsi geçen muhtevaya sahip ders kitabının sadece I. dönemde okutulmuş olan ilk beş üniteye ait öğrencilerin görüşleri değerlendirilecektir. Anket sorularına geçmeden önce araştırmanın amacı ve yöntemi üzerinde durulacaktır.

4- BULGULAR

Tablo I. Anadolu İmam Hatip Liseli Öğrencilerinin Kelam Dersinin İçeriğine İlişkin Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri:

Konular	Derse İlişkin Bilgi Düzeyi					
	Bilginin yok		Kısmen bilgi sahibiyim		Yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.	
	f	%	f	%	f	%
1.1 Kelam Biliminin Tanımı, İçeriği ve Amacı	1	2,0	21	41,2	29	56,9
1.2 Kelam Biliminin Yöntemi	5	10,0	22	44,0	23	46,0
1.3 Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi	5	9,8	27	52,9	19	37,3
1.4 Kelam Biliminin, İslam Bilimleri Arasındaki Yeri	5	9,8	23	45,1	23	45,1
1.5 Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki	2	3,9	21	41,2	28	54,9
1.6 Varlık Sorunu	3	5,9	27	52,9	21	41,2
1.7 Bilgi Sorunu	5	9,8	27	52,9	19	37,3
2.1 Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri	6	11,8	17	33,3	27	52,9
2.2 Belli Başlı İtikadi Mezhepler			17	33,3	34	66,7
2.3 İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumları	3	5,9	24	47,1	24	47,1

2.4	Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşılık	5	9,8	24	47,1	20	39,2
3.1.	İmanın Sözlük ve Terim Anlamları	2	3,9	16	31,4	31	60,8
3.2.	Tasdik ve İnkâr	3	5,9	18	35,3	29	56,9
3.3.	İman Bilgi İlişkisi	6	11,8	18	35,3	27	52,9
3.4.	İman-Amel İlişkisi	4	7,8	19	37,3	28	54,9
3.5.	İmanda Artma-Eksilme	4	8,0	14	28	32	64
4.1.	Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri	3	6,0	14	28	32	64
4.2.	Allah'ın Varlığı ve Birliğine İnanma	3	6	13	26	33	66
4.3.	Allah'ın Sıfatları	2	3,9	15	29,4	32	62,7
4.4.	Kur'an'da Allah'ın İsimleri	2	3,9	11	21,6	36	70,6
5.1.	Meleklerin Varlığı	1	2	8	15,7	40	78,4
5.2	Meleklerin Görevleri	2	3,9	8	15,7	40	78,4
5.3	Meleklerle İmanın Önemi	2	3,9	8	15,7	39	76,5
5.4	Cin ve Şeytan	3	5,9	11	21,6	35	68,6

Tablo I'e göre araştırmaya katılan Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %2'sinin "Kelam Biliminin Tanımı, Konusu ve Amacı" konusunda bilgisinin olmadığı, %41,2'sinin kısmen bilgi sahibi olduğu, %56,9'unun yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %10'u "Kelam Biliminin Yöntemi" konusunda bilgisi olmadığını, %44'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %46'sının yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %9,8'i "Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi" konusunda bilgisinin olmadığını, %52,9'u kısmen bilgi sahibi olduğunu, %37,3'ü yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %9,8'i "Kelam Biliminin, İslam Bilimleri Arasındaki Yeri" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %45,1'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %45,1'i ise yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %3,9'u "Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki" konusunda bilgisinin olmadığını, %41,2'si kısmen bilgi sahibi olduğunu, %54,9'u yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %5,9'u "Varlık Sorunu" konusunda bilgisinin olmadığını, %52,9'u kısmen bilgi sahibi olduğunu, %41,2'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %9,8'i "Bilgi Sorunu" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %52,9'u kısmen bilgi sahibi olduğunu, %37,3'ü yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %11,8'i "Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri" konusunda bilgisi olmadığını, %33,3'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %52,9'u yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %33,3'i "Belli Başlı İtikadi Mezhepler" konusunda kısmen bilgi sahibi olduğunu, %66,7'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %5,9'u "İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumları" konusunda bilgisi olmadığını, %47,1'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %47,1'i yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %10,0'ı "Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşilik" konusunda bilgisi olmadığını, %48'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %40'ı yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %4'ü "İmanın Sözlük ve Terim Anlamları" konusunda bilgisi olmadığını, %32'si kısmen bilgi sahibi olduğunu, %62'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %5,9'u "Tasdik ve İnkâr" konusunda bilgisi olmadığını, %35,3'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %56,9'u yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %11,8'i "İman Bilgi İlişkisi" konusunda bilgi sahibi olmadığını, 35,3'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %52,9'u yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %7,8'i "İman-Amel İlişkisi" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %37,3'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %54,9'u yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %8'i "İmanda Artma-Eksilme" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %28'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %64'ü yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %6'sı "Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %28'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %64'ü yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %6'sı "Allah'ın Sıfatları" konusunda bilgisi olmadığını, %26'sı kısmen bilgi sahibi olduğunu, %66'sı yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %3,9'u "Kur'an'da Allah'ın İsimleri" konusunda bilgisi olmadığını, %29,4'ü kısmen bilgi sahibi olduğunu, %62,7'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %3,9'u "Kur'an'da Allah'ın İsimleri" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %21,6'sı kısmen bilgi sahibi olduğunu, %70,6'sı yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %2'si "Meleklerin Varlığı" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %15,7'si kısmen bilgi sahibi olduğunu, %78,4'ü yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %3,9'u "Meleklerin Görevleri" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %15,7'si kısmen bilgi sahibi olduğunu, %76,5'i yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %5,9'u "Meleklerle İmanın Önemi" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %21,6'sı kısmen bilgi sahibi olduğunu, %68,6'sı yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo I'e göre öğrencilerin %5,9'u "Cin ve Şeytan" konusunda bilgi sahibi olmadığını, %25,5'i kısmen bilgi sahibi olduğunu, %64,7'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 1 genel olarak incelendiğinde öğrencilerin "bilgim yok" olarak işaretlediği ve yüzde olarak ilk üç sıraya giren konuların "Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri", "İman Bilgi İlişkisi" ve "Kelam Biliminin Yöntemi" olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin "yeterli düzeyde bilgi sahibiyim" olarak belirttiği ve yüzde olarak ilk üç sıraya giren konuların "Meleklerin Varlığı", "Meleklerin Görevleri" ve Meleklerle İmanın Önemi" olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo II. Anadolu İmam Hatip Liseli Öğrencilerinin Kelam Dersinin Önem Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Konular	ÖNEM DÜZEYİ					
	Az		Orta		Çok	
	f	%	f	%	f	%
1.1 Kelam Biliminin Tanımı, Konusu ve Amacı	3	6,1	24	49	22	44,9
1.2 Kelam Biliminin Yöntemi	3	6,1	25	51	21	42,9
1.3 Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi	1	2	4	8,2	23	46,9

1.4	Kelam Biliminin İslam Bilimleri Arasındaki Yeri	4	8,2	21	42,9	24	49
1.5	Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki	8	16,3	20	40,8	21	42,9
1.6	Varlık Sorunu	3	6,1	27	55,1	19	38,8
1.7	Bilgi Sorunu	4	8,2	24	49	21	42,9
2.1	Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri	6	12,2	20	40,8	23	46,9
2.2	Belli Başlı İtikadi Mezhepler	4	8,2	20	40,8	25	51
2.3	İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumları	6	12,5	22	45,8	20	41,7
2.4	Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşilik	7	14,3	22	44,9	20	40,8
3.1.	İmanın Sözlük ve Terim Anlamları	5	10,4	20	41,7	23	47,9
3.2.	Tasdik ve İnkâr	5	9,8	23	46,9	20	40,8
3.3.	İman-Bilgi İlişkisi	6	12,2	26	53,1	17	34,7
3.4.	İman-Amel İlişkisi	5	10,2	23	46,9	21	42,9
3.5.	İmanda Artma-Eksilme	3	6,1	23	46,9	23	46,9
4.1.	Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri	5	10,2	13	26,5	31	63,3
4.2.	Allah'ın Varlığı ve Birliğine İnanma	5	10,2	11	22,4	33	67,3
4.3.	Allah'ın Sıfatları	6	12,2	10	20,4	33	67,3
4.4.	Kur'an'da Allah'ın İsimleri	5	10,2	12	24,5	32	65,3
5.1.	Meleklerin Varlığı	2	4,1	12	24,5	35	71,4
5.2	Meleklerin Görevleri	2	4,2	10	20,8	36	75
5.3	Meleklerle İmanın Önemi	2	4,1	10	20,4	37	75,5
5.4	Cin ve Şeytan	4	8,2	16	32,7	29	59,2

Tablo II' ye göre araştırmaya katılan Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %6,1'inin "Kelam Biliminin Tanımı, Konusu ve Amacı" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %49,0'inin orta düzeyde önemli bulduğunu, %44,9'u çok önemli bulduğunu görmektedir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %6,1'i "Kelam Biliminin Yöntemi" konusunun az önemli olduğunu, %51'i orta düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u çok önemli bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %8,2'si "Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi" konusunun az önemli olduğunu, %46,9'u orta düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %8,2'si "Kelam Biliminin, İslam Bilimleri Arasındaki Yeri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u ise orta düzeyde önemli olduğunu, %49'u çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %16,3'ü "Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %40,8'i orta düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %6,1'i "Varlık Sorunu" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %55,1'i orta düzeyde önemli olduğunu, %38,8'i çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %8,2'si "Bilgi Sorunu" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %49'u orta düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %12,2'si "Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %40,8'i orta düzeyde önemli olduğunu, %46,9'u çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %8,2'si "Belli Başlı İtikadi Mezhepler" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %40,8'i orta düzeyde önemli olduğunu, %51'i çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %12,5'i "İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumları" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %45,8'i orta düzeyde önemli olduğunu, %41,7'si çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %14,3'ü "Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşilik" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %44,9'u orta düzeyde önemli olduğunu, %40,8'i çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,4'ü "İmanın Sözlük ve Terim Anlamları" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %41,7'si orta düzeyde önemli olduğunu, %47,9'u çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "Tasdik ve İnkâr" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %46,9'u orta düzeyde önemli olduğunu, %40,8'i çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %12,2'si "İman Bilgi İlişkisi" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %53,1'i orta düzeyde önemli olduğunu, %34,7'si çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "İman-Amel İlişkisi" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %46,9'u orta düzeyde önemli olduğunu, %42,9'u çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %6,1'i "İmanda Artma-Eksilme" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %46,9'u orta düzeyde önemli olduğunu, %46,9'u çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %26,5'i orta düzeyde önemli olduğunu, %63,3'ü çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "Allah'ın Sıfatları" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %26,5'i orta düzeyde önemli olduğunu, %63,3'ü çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "Kur'an'da Allah'ın İsimleri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %22,4'si orta düzeyde önemli olduğunu, %67,3'ü çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %10,2'si "Kur'an'da Allah'ın İsimleri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %24,5'ü orta düzeyde önemli olduğunu, %65,3'ü çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %4,1'i "Meleklerin Varlığı" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %24,5'i orta düzeyde önemli olduğunu, %71,4'ü çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %4,2'si "Meleklerin Görevleri" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %20,8'i orta düzeyde önemli olduğunu, %75'i çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %4,1'i "Meleklerle İmanın Önemi" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %20,4'ü orta düzeyde önemli olduğunu, %75,5'i çok önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tablo II' ye göre öğrencilerin %8,2'si "Cin ve Şeytan" konusunun az düzeyde önemli olduğunu, %32,7'si orta düzeyde önemli olduğunu, %59,2'si çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo II' ye genel olarak bakıldığında öğrencilerin "az önemli" olarak belirttiği ve yüzde olarak ilk üç sıraya giren konuların "Kalam ile Felsefe Arasındaki İlişki", "Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşilik" ve "İslam Düşüncesinde Fıkhi

Yorumları" olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin "çok önemli" olarak belirttiği ve yüzde olarak ilk üç sıraya giren konuların "Meleklerle İmanın Önemi", "Meleklerin Görevleri" ve "Meleklerin Varlığı" olduğu dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi örneğinden hareketle "Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin Tarihi Gelişim Süreci ve Öğrencilerinin Kelam Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi"ni konu edinen bu çalışmada ulaşılabilen sonuç ve önerileri bir arada şöyle belirlemek mümkündür:

Kelam dersine ilişkin görüşleri sağlıklı değerlendirebilmek için öncelikle bu dersin okutulduğu kurumların tarihi sürecinde geçirmiş olduğu zor ve sıkıntılı dönemleri hatırlamak gerekmektedir. Zira itikadi konuları içeren Kelam dersinin muhteva ve önemi dönemin siyasi ve sosyal şartlarına göre değişiklik arz etmektedir. Nitekim Cumhuriyet döneminde ilk defa 1924 yılında açılan İmam Hatip Mektepleri çeşitli siyasi ve sosyal gerekçelerle 1930 yılında kapatılmış, yoğun ihtiyaç ve talep sebebiyle 1948 yılında İmam Hatip Yetiştirme Kursları adıyla, 1951 yılında İmam Hatip Okulu adıyla, 1973 yılında ise İmam Hatip Lisesi adıyla tekrar açılmıştır. Yaşanan bu süreçte İmam Hatipler 10 ay süreli kurslardan, önce 4+3, daha sonra da 3+4 şeklinde 7 yıllık liseler, bundan sonra da 4+4 şeklinde eğitim veren kurumlar haline dönüşmüştür. Netice de bütün bu süreçlerden sonra Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin bütün üniversitelere girebilen bir okul haline gelebilmesi önemli bir avantaj sağlamıştır. Elbette ki geçmişlerinde kapanma, eğitim süre ve sistemlerinde sık sık değişme gibi sıkıntılı dönemlerin yaşanması bu okulların eğitim kalitesi yanında ders müfredatlarının içeriğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla Kelam dersinin Anadolu İmam Hatip Liseleri'nde, kaliteli ve sağlıklı bir şekilde verilebilmesi için, en başta siyasi gelişmelerden uzak bilimsel temellere dayalı ve istikrarlı bir eğitim sisteminin yapılandırılması gerekmektedir.

Anadolu İmam Hatip Liseleri başlangıçta Almanya'daki işçi çocuklarını yetiştirmek amacıyla kurulmuş olsa da zamanla Türkiye geneline yayılarak öğrencilerinin daha kaliteli yetişmesi için bir fırsat olmuştur. Nitekim 1985 yılında Beykoz'da açılan Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin sayısı günümüzde müstakil olarak 22'ye, genel İmam Hatip Lisesi bünyesinde 568'e, toplamda ise 851'e ulaşması da önemli bir avantaj sağlamıştır. Bunlardan biri olan Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi de 1977 yılında açılan klasik İmam Hatip Lisesi'nin bünyesinde 1992 yılında kurulmuş, 2014 yılına kadar toplam 327 öğrenci mezun vermiştir. Bünyesinde Somalili öğrencilerin de bulunduğu bu liseden aynı zamanda Bartın ilinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu da mezun olmuştur. Bu yönüyle Anadolu İmam Hatip Lisesi, Bartın ilinin dini yapısında çok önemli bir rol oynamaktadır. Elbette ki böylesine önemli bir misyonu eda eden bir lisede itikadi konuların ele alındığı Kelam dersinin en iyi bir şekilde okutulması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmeden önce de okulun yeterli mekana ve kaliteli öğretmen kadrosuna olan ihtiyacının giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca halkın itibar ve desteğini kazanma adına da dini ve sosyal

faaliyetlere ağırlık verilmelidir. Bu önerilerden sonra 12. sınıf öğrencilerinin Kelam dersinin içeriğine ilişkin görüşlerini de şöyle değerlendirmek mümkündür:

Ankete katılan öğrencilerin % 56,9'u kelam biliminin tanımı, içeriği ve amacı konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ve % 44,9'u da bu konuyu çok önemseydiğini ifade etmiştir. Belli başlı itikadi mezhepler konusunda öğrencilerin %66,7'si yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu, %51'i bu konuyu önemseydiğini söylemişlerdir. Benzer şekilde imanda artma-eksilme, Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri, Allah'ın Varlığı ve Birliğine İnanma, Allah'ın Sıfatları, Kur'an'da Allah'ın İsimleri, Meleklerin Varlığı, Meleklerin Görevleri, Meleklerle İmanın Önemi, Cin ve Şeytan konularında da öğrencilerin büyük bir kısmı (yarısından fazlası) bu konularda önem düzeyleri doğrultusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını ve bu konuları önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Bahsi geçen konular için öğrencilerin önem verdikleri konularda öğrenme düzeylerinin daha iyi olduğu görülmektedir. Yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebepleri ve iman-bilgi ilişkisi konularında öğrencilerin %11,8'i az düzeyde bilgi sahibi olduğunu, %12,2'si ise konuyu az önemli bulduğunu belirtmiştir. Bu durum öğrencilerin çok önem vermedikleri konularda yeterli bilgi sahibi olamadıklarını göstermektedir. Buna göre bahsi geçen konuların anlatımında Kelam dersinin önemi ve mertebesine vurgu yapılmalı, öğrencilerin ilgi ve sevgisini kazanma adına çeşitli yöntemler uygulanmalıdır.

Öğrencilerin en fazla bilgim var dedikleri konular Meleklerin Görevleri (%78,4), Meleklerin Varlığı (%78,4) ve Meleklerle İmanın Önemi (%76,5) olmuştur. En az bilgim var dedikleri konular ise İman-Bilgi ilişkisi (%11,8) ve Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri (%11,8), Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi (%9,8), Kelam Biliminin, İslam Bilimleri Arasındaki Yeri (%9,8) konularıdır. Öğrencilerin en çok önemli gördükleri konular ise Meleklerle İmanın Önemi (%75,5) ve Meleklerin Varlığı (%71,4) konularıdır. En az önemli gördükleri konular ise Kelam ile Felsefe Arasındaki İlişki (%16,3), tasavvufi bir yorum olarak Alevilik-Bektaşılık (%14,3), İslam Düşüncesinde Fıkıh Yorumları (%12,5), Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri (%12,2), Allah'ın Sıfatları konularıdır. Öğrencilerin bu konulara verdikleri önem düzeyinde azlık da dikkatleri çekmektedir. Bu verilere göre öğrencilerin melekler gibi nakli delile dayalı konularda bilgisi fazla olurken akli delile dayalı yorum konularında az bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu durumda öğrencilere ezbere dayalı bilgiler yerine düşünme ve sorgulama şeklinde akli delillere dayalı bilgilerin önemi de anlatılmalıdır.

Genel olarak bakıldığında öğrencilerinin büyük bir kısmının Kelam dersinin içeriği hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu söylemesi ve ders içeriğinin önemli olduğunu düşünmesi bu ders için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu sebeple, Anadolu İmam Hatip Liseleri'ndeki Kelam dersinin kazanımlara uygun bir şekilde işlendiği söylenebilir. Fakat ders içeriği ve dersin uygulanışı hakkında öğrencilerin olumsuz görüşleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenip daha faydalı

bir hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin “Kelam Biliminin Doğuşu ve Gelişmesi”, “Bilgi Sorunu”, “Tasavvufi Bir Yorum Olarak Alevilik-Bektaşılık” gibi konularda bilgi eksikliğine sahip olması, kelam derslerinde felsefi ve tartışmalı mevzuların yeterince öğrenilemediğini göstermektedir. Dolayısıyla kelami konularda anlaşılması zor ve tartışmaya açık konuların öğrencilerin anlayabileceği kolaylığı sağlayan yeni bir yöntemle anlatılması gerekmektedir. Bunu yaparken de öğrencilere ezbercilikten ziyade Kelam dersinin ana gayesi olan tefekkür ve akıl yürütmenin anlam ve önemi üzerinde durulmalıdır. Derslerde bilgisayar ve internet gibi araçlar kullanılarak soyut kavramların daha anlaşılır hale gelmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AYHAN, Halis, “İmam-Hatip Lisesi”, DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 191.
- BALCI, Ali, Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Ankara, 1997.
- ERGİN, Osman, Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul, 1941.
- FRAENKEL, Jack, Wallen, Norman, & Hyun, Helen H., How To Design And Evaluate Research İn Education (8th ed.), McGraw Hill, Boston, 2012.
- GÜNDÜZ, Turgay, “Türkiye’de, Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bursa, 1998, c.7, sy. 7, s. 544-548.
- JASCHKE, Gotthard, Yeni Türkiye’de İslamlık trc. Hayrullah Örs, Ankara, 1972.
- KARASAR, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, 2007.
- KILAVUZ, A. Saim, Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam’a Giriş, İstanbul, 1997.
- ÖCAL, Mustafa, 100. Yılında İmam Hatip Liseleri (1913-2013), İstanbul, 2013.
- TOPALOĞLU, Bekir, Kelam İlmi Giriş, İstanbul, 1991.
- Türkiye’nin Eğitim Politikası, İstanbul Ticaret Odası Raporu, İstanbul, 1980.
- 14.02.2014 tarihi itibarıyla referans olarak kullanılan internet adresleri:
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/icerikler/tarihce_231553.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/okulumuz_hakkinda.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/74/01/265672/teskilat_semasi.html?CHK=3d6ccafb139a974326426abf0606d2f7

<http://dogm.meb.gov.tr/pdf/kitaplar/KELAM%202010.pdf>

<http://dogm.meb.gov.tr/www/ders-kitaplari/icerik/15>